

ANGAJAMENTELE INTERNAȚIONALE ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PLANUL COMBATERII TRAFICULUI ILICIT DE DROGURI ȘI PRECURSORI

Igor HADÎRCĂ

Catedra Drept Penal și Criminologie

The article contains an analysis of the international engagement of Republic of Moldova in the domain of fighting the illicit traffic of narcotic drugs and precursors. The author analyzes the four most important international documents referring to the counteracting of the illicit traffic of drugs (Republic of Moldova adhered to three of them): the Convention for the Repression of Illicit Traffic in Harmful Drugs the Single Convention on Narcotic Drugs, the Convention on psychotropic substances and the UN Convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic. As a result, the author concludes that the increasing affinity between the juridical norms of international vocation and the internal juridical norms referring to fighting against the illicit traffic of drugs consists in the value reciprocal insight of these two norm categories.

Una dintre trăsăturile realității moderne este globalizarea tuturor sferelor vieții sociale. Acest proces complex a devenit catalizatorul: creșterii ponderii tipurilor tradiționale de infraționalitate (contrabandă, trafic ilicit de droguri, sustrageri etc.) sau al reconfigurării acestora (terorism, coruperea funcționarilor internaționali etc.); conferirii de caracter internațional unor tipuri ale infraționalității tradiționale (terorism, spălarea banilor etc.); apariției unor noi tipuri de infraționalitate (de exemplu, activitatea grupurilor criminale organizate în sfera migrației ilegale); apariției infrațiunilor care afectează interesele mai multor state (infrațiuni în domeniul informaticii, terorism, spălarea banilor etc.); creșterii ponderii componente transnaționale a infraționalității. Datorită acestor factori, acele relații care anterior aveau un caracter exclusiv național au devenit obiectul colaborării internaționale și al reglementării dreptului internațional.

Toate infrațiunile care constituie obiectul reglementării dreptului internațional penal pot fi clasificate, în funcție de gradul prejudiciabil și formele de manifestare, în următoarele două categorii: 1) infrațiunile internaționale; 2) infrațiunile cu caracter internațional [1]. Spre deosebire de infrațiunile internaționale (genocidul, apartheidul, folosirea armelor nucleare și a altor tipuri de arme de distrugere în masă etc.), cele având caracter internațional atrag răspunderea numai a persoanelor fizice. Aceasta deoarece gradul prejudiciabil al acestor infrațiuni este considerat mai redus decât al infrațiunilor internaționale. La rândul său, aceasta e condiționat de faptul că obiectul apărării penale în cazul infrațiunilor cu caracter internațional îl reprezintă „nu pacea și securitatea omenirii, dar numai valorile general-umane ocrotite de dreptul internațional (colaborarea și cooperarea interstatală, drepturile omului etc.)” [2]. De asemenea, trebuie de menționat că infrațiunile cu caracter internațional sunt săvârșite de către făptuitori din proprie inițiativă (și nu din inițiativa statului al cărui resortisanți sunt), în vederea realizării interesului individual (și nu a unui interes colectiv). Chiar dacă, în această ipoteză, se aduce o atingere colaterală relațiilor internaționale, aceasta se explică exclusiv prin necesitatea atingerii rezultatului infrațional.

Ca obiect al apărării penale împotriva infrațiunilor cu caracter internațional apar diverse sfere ale relațiilor interstatale. În acest plan, putem afirma că traficul ilicit de droguri, ca infrațiune cu caracter internațional, afectează colateral dezvoltarea economică și social-culturală internațională [3].

În consecință, apare ca un truism teza conform căreia contracararea eficientă a traficului ilicit de droguri este posibilă numai în condițiile unei strânse colaborări dintre diferite state. Toate activitățile ilegale legate de droguri presupun în mod firesc existența unor norme juridice, ca o reacție normală de apărare a societății care se simte direct amenințată, norme juridice care, la nivel internațional și intern, constituie arma cea mai eficientă de contracarare a acestui fenomen.

Experiența contracarării juridice, inclusiv juridico-penale, a traficului ilicit de droguri, care a fost acumulată de diverse țări, și-a găsit reflectarea în convențiile internaționale în materie. La moment, sunt în vigoare patru asemenea convenții: Convenția pentru pedepsirea traficului ilicit de droguri dăunătoare, semnată la Geneva la 26.06.1936 [4] (parte la care Republica Moldova nu este); Convenția unică asupra stupefiantelor (și Protocolul de modificare a acestei Convenții); Convenția asupra substanțelor psihotrope; Convenția ONU contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope.

Omenirea a devenit conștientă de pericolul traficului ilicit de droguri odată cu amplificarea acestuia și descoperirea efectelor nocive asupra organismului, fapt pentru care organizațiile internaționale au adoptat o serie de convenții pentru îngrădirea și chiar interzicerea traficului ilicit de droguri [5]. Necesitatea stabilirii unui control mai rigid asupra traficului de droguri și imperiozitatea stabilirii urmăririi penale la scară internațională a celor care încalcă prohibițiile privind drogurile, a determinat semnarea la 26.06.1936, la Geneva, a Convenției pentru pedepsirea traficului ilicit de droguri dăunătoare. În opinia întemeiată a lui V. Crețu, această Convenție „constituie primul instrument juridic convențional de drept internațional care sintetizează principiile reprimării penale a faptelor interzise prin convențiile anterioare referitoare la controlul stupefiantelor (se au în vedere: Convenția internațională a opiului, semnată la Haga la 23.01.1912; Convenția internațională a opiului, semnată la Geneva la 19.02.1925; Convenția internațională privind limitarea fabricării drogurilor la cantitățile strict necesare nevoilor medicale și științifice, semnată la Geneva la 13.07.1931 – *n.a.*)” [6].

În baza Convenției pentru pedepsirea traficului ilicit de droguri dăunătoare, statele se angajau să incrimineze și să pedepsească sever prin legislația lor națională toate operațiunile ilegale cu droguri, inclusiv fabricarea acestora, comerțul intern, exportul și importul cu asemenea produse. Se pedepsește nu numai participarea la săvârșirea infracțiunii, ci și asocierea în acest scop, tentativa și actele de pregătire. Prin aceeași Convenție se reglementează și problemele colaborării juridice internaționale (recunoașterea recidivei pentru faptele săvârșite pe teritoriul altui stat, extrădarea, comisiile rogatorii, informarea asupra propriei legislații etc.), crearea unui sistem de supraveghere și coordonare a măsurilor pentru prevenirea traficului ilicit de droguri, prin înființarea unor oficii centrale cu aceste atribuții în fiecare țară semnatară.

Indubitabil, cea mai mare realizare a Convenției pentru pedepsirea traficului ilicit de droguri dăunătoare o constituie încercarea de a obliga statele-părți să stabilească, în dreptul lor intern, răspunderea penală pentru cele mai periclitante manifestări ale traficului ilicit de droguri.

Sistemul de monitorizare internațională a operațiunilor cu drogurile, creat datorită semnării Convenției analizate, a reprezentat un pas important spre anihilarea fenomenului traficului ilicit de droguri. Totuși, acest sistem nu a fost dispensat de carențe, întrucât controlul era stabilit numai asupra drogurilor ca produse finite. Iar operațiunile ilegale privind plantele care conțin droguri au rămas în afara controlului internațional.

La 30.03.1961, la New York, a fost adoptată Convenția unică asupra stupefiantelor (în vigoare pentru Republica Moldova din 17.03.1995) [7]. Termenul „unică” din titulatura acestei Convenții vrea să însemne că ea „abrogă și înlocuiește dispozițiile convențiilor anterioare..., constituind într-un fel o operă de codificare în materie” [8]. Adoptarea Convenției unice asupra stupefiantelor trebuie considerată, pe bună dreptate, unul dintre succesele cele mai mari în istoria eforturilor comunității mondiale de a asigura un control eficient asupra drogurilor.

Astfel, Convenția în cauză a lărgit cadrul reglementărilor referitoare la controlul stupefiantelor, atât prin extinderea acestuia asupra cultivării plantelor din care se extrag asemenea stupefiante, cât și prin introducerea în categoria stupefiantelor a noilor substanțe de sinteză chimică de aceeași natură. Ca și înainte, era prevăzut un control rigid asupra producerii opiului. Dar, în afară de aceasta, controlul internațional a fost propagat asupra cultivării plantei coca și a plantei de cannabis.

Prin Convenția unică asupra stupefiantelor se stabilesc stupefiantele supuse controlului, cuprinse în patru tabele anexe, în funcție de exigența acestui control. De asemenea, se stabilește: un regim de evaluare și de statistică asupra stupefiantelor din fiecare țară, inclusiv informațiile pe care acestea trebuie să le transmită Organului internațional de control; măsurile ce necesită a fi luate în vederea limitării operațiunilor ilegale privind macul opiaceu, plantele de coca și plantele de cannabis; acordarea de licențe pentru fabricarea, comercializarea și distribuirea stupefiantelor; obligativitatea autorizării oricărei dețineri de stupefiante; tratamentul toxicomanilor etc.

Ca și instrumentele internaționale pe care le-a înlocuit, Convenția unică asupra stupefiantelor nu se referă nemijlocit la persoanele fizice. Ea obligă statele-părți să adopte măsurile stabilite în Convenție și să prevadă pedepse pentru încălcarea dispozițiilor incriminatoare vizând traficul ilicit de droguri, în conformitate cu dreptul intern.

Este important a menționa că, în domeniul penal, Convenția unică asupra stupefiantelor consideră susceptibile de răspundere următoarele 18 fapte legate de traficul ilicit de droguri: cultivarea, producerea, fabricarea, extragerea, prepararea, deținerea, oferirea, punerea în vânzare, distribuirea, procurarea, vânzarea, livrarea (indiferent sub ce formă), mijlocirea, trimiterea, expedierea în tranzit, transportarea, importul și exportul, dacă

acestea nu sunt conforme cu dispozițiile Convenției sus-menționate. Această listă poartă un caracter nu limitativ, ci exemplificativ. Or, raportarea oricărei alte fapte legate de traficul ilicit de droguri este la discreția oricărui stat-parte. Mai mult, Convenția unică asupra stupefiantelor reliefează doar *grosso modo* caracterul infracțional al unor sau altor fapte. Cât privește infracțiunile concrete, conținutul legal al acestora trebuie să fie stabilit de fiecare stat-parte.

Totodată, statele-părți sunt obligate să adopte măsurile necesare pentru ca toate faptele, pe care le consideră având relevanță penală, să constituie infracțiuni pasibile de pedeapsă, iar infracțiunile grave să fie prevăzute cu o pedeapsă adecvată, și anume: cu închisoarea sau cu altă pedeapsă privativă de libertate.

La 25.03.1972, la Geneva, a fost adoptat Protocolul de modificare a Convenției unice asupra stupefiantelor (în vigoare pentru Republica Moldova din 17.03.1995) [9]. În special, acest act se referă la:

- completarea regimului pentru evaluarea suprafețelor cultivate cu mac opiaceu și fabricarea stupefiantelor sintetice;
- limitarea producției de opiu și distrugerea plantațiilor de mac opiaceu, precum și a celor de cannabis, cultivate în mod ilegal în diferite regiuni ale lumii;
- alte măsuri destinate a facilita procedura extrădării traficantilor (altele decât cele prevăzute în textul inițial al Convenției unice asupra stupefiantelor);
- măsuri vizând prevenirea abuzului de stupefiante și asigurarea unui tratament complet și corect pentru toxicomani, precum și măsuri adecvate de reinsertizare socială a acestora.

În contextul studiului de față este necesar a accentua că Protocolul de modificare a Convenției unice asupra stupefiantelor introduce un amendament, în sensul că statele-părți la Convenție pot, în loc de condamnare sau întru completarea condamnării, să supună consumatorii de droguri unor măsuri educative, de tratament, de post-cură, de readaptare și reintegrare socială. În acest fel, se manifestă elementă față de consumatorii de droguri, aceștia fiind considerați suferind de boală, și nu infractori (sau, mai puțin infractori).

Cadrul convențional creat pentru controlul stupefiantelor și sancționarea traficului cu aceste substanțe a fost completat cu Convenția asupra substanțelor psihotrope, adoptată la Viena la 21.02.1971 (în vigoare pentru Republica Moldova la 21.02.1971) [10]. Această Convenție adaugă stupefiantelor, deja aflate sub control, categoria substanțelor psihotrope, din care fac parte patru grupuri: halucinogenele, amfetaminele, barbituricele și tranchilizantele.

Convenția asupra substanțelor psihotrope prevede că fiecare stat-parte trebuie să introducă pe teritoriul său restricții legate de producerea, exportul, importul, distribuirea, deținerea stocurilor, utilizarea, vânzarea și implementarea substanțelor psihotrope, astfel încât să fie asigurată aplicarea acestora numai în scopuri medicale sau științifice. Cât privește măsurile generale de control internațional, acestea nu sunt la fel de rigide ca cele prevăzute în Convenția unică asupra stupefiantelor, punându-se accentul pe controlul exercitat la nivel național în corespundere cu dreptul intern al fiecărui stat-parte.

O importanță semnificativă le comportă acele prevederi ale Convenției asupra substanțelor psihotrope, care se referă în mod direct la combaterea traficului ilicit de substanțe psihotrope, sub rezerva prevederilor constituționale ale fiecăreia din părțile la Convenție. În aceste condiții, se consideră ca infracțiune pasibilă de pedeapsă oricare faptă comisă intenționat, care contravine legii sau unui regulament întru executarea obligațiilor statului-parte ce decurg din Convenția asupra substanțelor psihotrope, faptă care urmează a fi sancționată, de exemplu, cu închisoare sau cu orice altă pedeapsă privativă de libertate. În același timp, pentru consumatorii de substanțe psihotrope se prevede posibilitatea supunerii la măsuri de tratament, de educare, de post-cură, de readaptare și de reintegrare socială – în locul condamnării lor sau ca un complement la sancțiunea penală.

Este consemnabil că, spre deosebire de Convenția unică asupra stupefiantelor, Convenția asupra substanțelor psihotrope nu statuează care anume fapte trebuie considerate având caracter infracțional. În alți termeni, concretizarea conținuturilor legale ale infracțiunilor legate de traficul ilicit de substanțe psihotrope a fost lăsată la discreția fiecărui stat-parte.

În același timp, în Convenția asupra substanțelor psihotrope se prevede: un sistem eficient de înregistrare a substanțelor psihotrope; reglementarea controalelor asupra păstrării acestor substanțe; înregistrarea și activitatea laboratoarelor care operează cu substanțe psihotrope; interzicerea publicității relative la aceste substanțe; un sistem rigid de inspectare a producătorilor, exportatorilor, distribuitorilor, cu amănuntul sau cu ridicata, ai substanțelor psihotrope, precum și a instituțiilor medicale și a celor științifice care utilizează aceste substanțe.

Anii care au urmat adoptării Convenției unice asupra stupefiantelor și Convenției asupra substanțelor psihotrope au demonstrat că nu s-a redus nici ponderea consumului de droguri, nici ponderea activității infracționale care alimentează acest consum, nici a violenței și corupției care însoțește această activitate. Insuficiența mijloacelor folosite în neutralizarea fenomenului narcotismului a demonstrat că sunt necesare măsuri care ar privi, în mod primordial, prevenirea obținerii de profituri ilegale de pe urma narcobusinessului.

Tocmai în acest scop, la Viena a fost adoptată, la 20.12.1988, Convenția ONU contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope (în vigoare pentru Republica Moldova din 16.05.1995) [11].

În conformitate cu convenția dată, în sfera controlului internațional au fost incluse substanțele utilizate pentru producerea sau fabricarea ilegală a stupefiantelor sau substanțelor psihotrope, desemnate prin termenul „precursori”. De asemenea, statele-părți s-au angajat să recunoască drept infracționale o suită de fapte intenționate legate de traficul ilicit de droguri. Unele din aceste fapte pot fi considerate penalmente pedepșibile, sub rezerva principiilor constituționale și conceptelor fundamentale ale sistemului juridic din fiecare stat-parte la Convenția ONU contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope.

Una dintre dispozițiile cu caracter inovator ale Convenției, având un caracter imperativ, se referă la depistarea, înghețarea și confiscarea bunurilor și mijloacelor financiare obținute de infractori în urma traficului ilicit de droguri. În acest sens, instanțele de judecată ale părților semnatare sunt abilitate să ordone confiscarea documentelor bancare, financiare sau comerciale, secretul bancar nemaiputând fi invocat într-o asemenea ipoteză. Tot ca element de noutate apare utilizarea de către unitățile specializate în lupta antidrog a livrării supravegheate. Se au în vedere metodele constând în permiterea trecerii, prin teritoriul uneia sau mai multor țări, a drogurilor expediate în mod ilicit, cu știința și sub controlul autorităților competente din țările respective, în scopul identificării tuturor persoanelor implicate în comiterea traficului ilicit de droguri.

Demn de reținut este că, drept urmare a recomandărilor formulate în Convenția ONU împotriva traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope, statele-părți trebuie să ia **măsura armonizării legislațiilor naționale cu prevederile convențiilor nominalizate**. În acest sens, în literatura de specialitate este relevată „interferența neîntreruptă a izvoarelor internaționale de drept cu cele interne, cele dintâi fiind, de departe, cele mai importante, ele definind condițiile generale de control al drogurilor ilicite” [12].

Astfel, analiza celor mai importante patru acte cu vocație internațională în materie de contracarare a traficului ilicit de droguri (la trei dintre care a aderat Republica Moldova, prin adoptarea, la 2.11.1994, a Hotărârii Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aderarea Republicii Moldova la unele convenții internaționale în domeniul ocrotirii sănătății [13]), ne permite să facem următoarele concluzii:

1) amploarea conștientizării de către comunitatea internațională a repercusiunilor sociale nefaste ale abuzului de droguri, precum și înțelegerea necesității de consolidare a eforturilor statelor lumii în reducerea intensității acestui flagel, au servit drept stimulent pentru punerea bazelor unei cooperări juridice de durată în acest domeniu;

2) colaborarea internațională în sfera contracarării traficului ilicit de droguri și-a găsit expresia supremă în convențiile internaționale care stabilesc măsurile de control asupra traficului de stupefiante, substanțe psihotrope, plante care le conțin și precursori, convenții care statuează necesitatea stabilirii răspunderii penale pentru violarea prevederilor acestor convenții;

3) dezvoltarea cooperării pe plan internațional în sfera contracarării traficului ilicit de droguri presupune acordarea de asistență juridică în obținerea datelor relevante, în urmărirea și reținerea traficantilor de droguri, precum și în confiscarea profiturilor ilicite;

4) sunt aplicate normele convenționale privind urmărirea penală a persoanelor care săvârșesc faptele legate de traficul ilicit de droguri, precum și cele care recomandă adoptarea măsurilor de sancționare a acestor persoane, a măsurilor alternative celor de sancționare, operabile în raport cu cei care suferă de toxicomanie;

5) una dintre direcțiile de maximă importanță în contracararea traficului ilicit de droguri devine activitatea de descoperire a profiturilor ilicite rezultate din narcobusiness, precum și activitatea de prevenire a legalizării acestor profituri, cea de confiscare a lor;

6) tendința de evoluție a cooperării internaționale în materie de contracarare a traficului ilicit de droguri se exprimă în apropierea instrumentelor internaționale și a celor naționale, care funcționează în acest domeniu, tendință determinată de fenomenul globalizării și de procesele integraționiste din spațiul geografic de care aparține Republica Moldova.

Vizavi de ultima din concluziile pe care le-am reliefat mai sus, trebuie de consemnat că afinitatea tot mai pronunțată dintre normele juridice de vocație internațională și normele juridice interne în materie de contracarare a traficului ilicit de droguri – afinitate scoasă în evidență pe bună dreptate de către unii doctrinari [14] – consistă în întrepătrunderea valorică a acestor categorii de norme. Astfel, pe de o parte, comunitatea mondială, când elaborează norme de drept internațional, sintetizează esența pe care le comportă normele în materie din dreptul intern. Pe de altă parte, statele care ratifică convențiile internaționale, consacrate prevenirii și combaterii traficului ilicit de droguri, aderă la ordinea juridică internațională, evoluând ca un element organic al sistemului mondial. Edifiant în acest plan este coincidența, uneori deplină, a listelor de droguri și precursori, fixate prin normele juridice de vocație internațională și normele juridice interne. De asemenea, este notabilă similaritatea aproape deplină dintre aceste două categorii de norme în privința faptelor legate de traficul ilicit de droguri, care trebuie considerate având caracter infracțional.

Referințe:

1. Карпец И.И. Преступления международного характера. - Москва: Юридическая литература, 1979, с.31-35.
2. Панов В.П. Международное уголовное право. - Москва, 1997, с.69.
3. Hadîrcă I. Evoluția cadrului juridic internațional vizând lupta cu traficul de droguri // Analele Științifice ale USM. Seria „Științe socioumanistice”. Vol.I. - Chișinău: CE USM, 2003, p.141-147.
4. Сборник действующих договоров, соглашений и конвенций, заключенных с иностранными государствами. Вып. XIII. - Москва, 1938, с.480-487.
5. Gheorghe A. Traficul și consumul de droguri – flagelul umanității ce amenință permanent // Curier Judiciar. - 2002. - Nr.3-4. - P.98-101.
6. Crețu V. Drept internațional penal. - București: Tempus, 1996, p.272-273.
7. Tratatе internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol.8. - Chișinău: Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1999, p.128-180.
8. Crețu V. Op. cit., p.273.
9. Tratatе internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol.8. - Chișinău: Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, p.128-180.
10. Ibidem, p.181-213.
11. Ibidem, p.214-247.
12. Drăgan J., Alecu Gh., Țipișcă M. Elemente introductive în dreptul drogurilor. - Constanța: Dobrogea, 2001, p.82.
13. Vasiliev T., Stoiev I. Narcomania. Situația medico-socială și judiciară în Republica Moldova. - Chișinău: Pontos, 2001, p.102.
14. Любавина М.А. Уголовно-правовое противодействие незаконному обороту наркотических средств (части 1-4 ст.228 УК РФ): Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Санкт-Петербург, 2000, p.51; Гасанов Э.Г. Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с преступлениями связанными с наркотиками (антинаркотизм): Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. - Баку, 2000, с.151.

Prezentat la 12.03.2007